

מתנת הנתינה

המשכן היה בית עבודת-ה' הראשון של עם ישראל, הבית הראשון שהם בנו לאלוהים. הרעיון לבנות בית לה' עשוי להישמע נשגב – אך עשוי גם להישמע פרדוקסלי, אם לא גרוע מכך. איך אפשר לבנות בית לאלוהים? הרי מלוא כל הארץ כבודו, וכל העולם מקומו; איך יכיל אותו בית?

שלמה המלך תהה על כך כאשר חנך בית-אלוהים אחר, גדול בהרבה, בית המקדש הראשון: "כִּי הָאֲמַנִּים יֵשֵׁב אֶ-לֵהִים עַל הָאָרֶץ? הֲנֵה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ – אַךְ פִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי!" (מלכים א' ח, כז). התהייה מהדהדת בנבואת ישעיהו: "כֹּה אָמַר ה': הַשָּׁמַיִם פָּסְאִי, וְהָאָרֶץ הִדָּם רִגְלִי. אִי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי? וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי?" (ישעיהו סו, א). בניית בית לה' נראית בלתי אפשרית – וגם בלתי נחוצה. ה' אלוהי הכול נמצא בְּפוֹל, במעמקי תהומות ובשיאי ההרים, במשכנות העוני ובארמונות השש.

התשובה נוגעת אל השתין של אמונתנו. ה' אינו שוכן בתוך בניינים – אלא בתוך הבונים. לא במבני אבן אלא בלבבות אדם. חז"ל מצביעים בהקשר זה על פסוק מפתח בפרשתנו: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כה, ח). בתוכם, לא בתוכו.

שיג ושיח – הרב יונתן זקס

מדוע אם כן ציווה ה' על העם לבנות לו מקדש? התשובה שבפי רוב הפרשנים, הנרמזת בכתובים עצמם, היא שמצווה זו ניתנה אחרי חטא העגל. העם עשה את העגל כאשר מלאו ארבעים יום לשהותו של משה על הר סיני, לקבל את התורה. כל עוד משה היה בקרב העם, העם ידע שהוא מדבר עם ה' וה' מדבר איתו, ומכאן שה' נגיש וקרוב. אבל כשמשה נעדר, וכשהיעדרות זו התקרבה לסוף השבוע השישי שלה, בני ישראל נתקפו בהלה. מי חוץ ממשה יוכל לגשר על התהום המהותית שבין אלוהים ואדם? מפי מי ישמעו בני ישראל מעתה את הוראותיו ומצוותיו של ה'? דרך איזה תְּנוּךְ יתקיים המגע בינם לבין השכינה?

לכן אמר ה' למשה, "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם". מילת המפתח כאן היא "ושכנתי" – כלומר השימוש בפועל "לשכון". עד כה לא השתמשה בו בקשר לאלוהים. כאן נעשה החיבור הראשון בין פועל זה לבין הקב"ה, והפועל הזה עתיד למלא תפקידי מפתח ביהדות: ממנו ייגזרו ה"משכן", כלומר מקדש ה', וה"שכינה", הנוכחות האלוהית.

"לשכון" איננו סתם פועל נרדף ל"לגור". גלומה בו גם השְׁכָנָה: הסמיכות, הקרבה. הדבר שבני ישראל היו צריכים לו, ושהקב"ה נתן להם עכשיו, הוא דרך להרגיש קרובים לה', שְׁכָנִים שלו. מְשָׁכְנָה כזו נהנו האבות והאמהות. ה' דיבר אל אברהם, יצחק ויעקב, שרה, רבקה, רחל ולאה כדבר איש אל רעהו. הוא בישר לאברהם ולשרה שיהיה להם ילד. הוא הסביר לרבקה מדוע הריונה מכאיב כל כך. הוא התגלה ליעקב ברגעים גורליים בחייו, כשהיה נתון לסכנות, ואמר לו שלא יפחד.

גם בני ישראל חוו לא מזמן את ה' מקרוב. הם ראו איך הוא נוגף את מצרים בעשר מכות. הם ראו איך הוא בוקע להם את

הים. הם ראו את המן המופלא שהוא הוריד להם מהשמיים, ואת הסלע שיוצאים ממנו מים. הם שמעו את קולו המצווה בהר סיני, וִיֵּרְאוּ עַד מְאוּד. בחרדתם אמרו למשה, "דִּבֶּר אֲתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יִדְבֶּר עִמָּנוּ אֱ-לֹהִים פֶּן נָמוּת" (שמות כ, טו). ה' נראה להם כנוכחות עולה על גדותיה, ככוח אדיר ונורא, כאור בהיר המסמא את העיניים, כקול מחריש אוזניים ומהפך קרביים.

שכינה בקרב בני אדם אינה דבר מובן מאליו לגבי אלוהים. להיות נגיש לכני תמותה – ולא רק לחלוצי האמונה, האבות והאמהות, אלא לאומה שלמה ולכל אחד ואחת מבניה ובנותיה – זה היה אתגר, כביכול, לאלוהים עצמו. לשם כך היה עליו, בלשון המקובלים, לצמצם את עצמו. למסך את אורו, לרכך את כולו, להסתיר את כבודו בעבי ערפל, לתת לאינסופי ללבוש את מדיו וממדיו של הסופי.

אבל זה החלק הקל. החלק הקשה נוגע לא לקב"ה אלא לנו. איך מגיעים לידי תחושה של שכנות לשכינה? איך משווים את ה' לנגדנו תמיד? כשעומדים לרגלי האוורסט או מטיילים בגרנד קניון זה לא קשה. לא צריך להיות דתי גדול, או אפילו דתי קטן, כדי להרגיש שם את יראת הנשגב. הפסיכולוג אברהם מאסלו, שהזכרנו בשיחתנו לפני שבועות ספורים, דיבר על "חוויות שיא", וראה בהן את לב מפגשו של האדם עם הרוחני. אבל איך מרגישים בשכינת האל בלב חיי היומיום? לא מעל פסגת הר סיני, אלא במישור שתחתיו? לא ברעמים ובברקים, כמו בהתגלות הגדולה ההיא, אלא ביום שהוא ככל הימים?

זהו הסוד מְשֻׁנָּה-החיים הטמון בשמה של פרשתנו. ה' אומר למשה: "דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ" (שמות כה, ב). הדרך הטובה ביותר לפגוש את

אלוהים היא לתת. עצם מעשה הנתינה כרוך בהכנה שמה שאנחנו נותנים הוא חלק ממה שניתן לנו. הנתינה היא סוג של הודיה, היא מעשה של הכרת טובה. כאן גם טמון ההבדל התודעתי בין ההכרה בנוכחות אלוהים לבין היעדרה.

אם אלוהים נוכח, פירוש הדבר שכל מה שיש לנו שייך לו. הוא ברא את העולם. הוא ברא אותנו. הוא נתן לנו חיים. הוא נפח בנו רוח והוא מנשים אותנו אוויר. כל מה שסביבנו הוא ההוד, השפע והנדיבות שלו: אור השמש, זֶהָב האבן, יֶרֶק העלים, שירת הציפורים. כך אנחנו מרגישים מדי בוקר למקרא המנוני הבריאה הגדולים, פרקי תהלים שב"פסוקי דזמרה". העולם הוא גלריית האמנות של הבורא; יצירות המופת של הקב"ה תלויות בו בכל פינה. כשאנחנו יודעים שהחיים ניתנו לנו, אנחנו מכירים בכך באמצעות נתינה חוזרת.

אבל אם החיים לא ניתנו, כי אין נותן, אם העולם נוצר רק בגלל תנודות אקראיות בשדה הקוונטי, אם אין פיקום תודעה שיודעת שאנחנו קיימים, אם גוף האדם הוא רק מחרוזת אותיות בצופן הגנטי ונפש האדם אינה אלה אותות חשמליים במוח, אם אמונות המוסר שלנו הן רק אמצעים אנוכיים לשימור עצמי ושאיפותינו הרוחניות הן אשליה – כי אז אכן קשה להרגיש הכרת טובה על מתנת החיים. כשאין נותן אין מתנה. יש רק סדרה של מקרים חסרי פשר; ועל מקרים קשה להכיר תודה.

התורה מלמדת אותנו דבר פשוט ומעשי. תנו – ותרגישו שחייכם הם מתנה. לא צריך לדעת להוכיח שאלוהים קיים. די בכך שנכיר תודה על שאנחנו קיימים – והשאר כבר יבוא מעצמו.

וכך התקרב אלוהים אל בני ישראל באמצעות בניין המשכן. זה קרה לא בזכות איכות עצי השיטה, ולא בשל טיב האדנים וחזק החיבורים. לא ברק האבנים הטובות שבחושן, לא יפי היריעות ולא ניחוח הקטורת. זה קרה משום שהמשכן נבנה מנתינה, מתרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו. במקום שאנשים נותנים מתוך נדיבות לב לזולתם ולא לזיהם – שם שורה השכינה.

“תרומה” איננה רק מונח המציין מתן וולונטרי. פירושה המילולי של “תרומה” הוא “דבר שמרימים”. התרומה היא דבר המוגבה על ידי הקדשתו למטרה נעלה. אתם מרימים אותו – והוא מרום אֶתְכֶם. הדרך הטובה ביותר להעפיל בסולם הרוחניות היא לתת מתוך הכרת טובה על כך שנתנו לנו. כי ה' איננו שוכן בבית אבן; הוא שוכן בלבבותיהם של הנותנים.